

han ønsker snarest muligt at blive kvit, om han end ikke gaar saa vidt som en anden æret Rigsdagsmand, der syntes helst at see ham hængt — skulde være Fæstebøndernes Bærg. Der er en Række Lovgivningsacter, som bestemme det gjensidige Retsforhold imellem Fæsterne og Eierne; de rette Bedkommende til at varetage de gjensidige Interesser ere de paagjældende Parter selv, og det kan ikke paa nogen Maade paaligge eller paalægges Indenrigsministeren at være særlig Bærg for alle Fæstebønder. Der gives visse Regler, hvis Overholdelse er stillet under Indenrigsministerens Control, og som han ifølge Embedspligt skal paasee, og der kan ad Klageveien komme enkelte Spørgsmaal til hans Kundskab, paa hvis Afgjærelse han kan faae Indflydelse, men Lovgivningens Mening er ikke at gjøre Fæstebønderne til Umhyndige; de ere fuldmyndige Mænd, ikke blot i borgerlig, men ogsaa i politisk Henseende, og have selv at værne om de Love, i hvis Tilblivelse de have fuld Andeel gennem deres Repræsentanter, og den ordinære Vej til at faae slike Sager afgjort er gennem Domstolene. Allermindst kan jeg forstaae, at Indenrigsministeren skulde være stillet ind imellem Godseier og Fæster til begges Fordærv. Det vilde ialtsald være en lidet misundelsesværdig Rolle. Naar den ærede Rigsdagsmand for Holbæk Amts 2den Valgkreds (Tscherning) kom, om ogsaa med en almindelig Moderation, tilbage til at tale om at „udpine“ den sidste Skilling af Fæstebønderne, da er ganske vist den Mulighed, som Fæsteforholdet i den Henseende frembyder, et af de stærkeste Motiver til at søge at faae dette Forhold afløst; men jeg begriber ikke, hvorledes han har kunnet ville bruge disse Talemaader i nærværende Sag, efterat det er blevet oplyst — og Rigtigheden heraf maa staae til Troende — at ikke blot Landgilde, men ogsaa den Indfæstning, der falder i Aarets Løb, samt Erstatning for det fulde Høveri ikke beløbe for Samsø mere end 16 Rd. 1 Mk. 9 ß aarlig for hver Tønde Hartkorn, hvilket er en saa overordentlig billig Afgift, om man end tager Hensyn til, at Samsø er en Ø, som ligger affides fra de større Kjøbstæder — Noget, vi jo ikke ved Lov kunne ændre — og efterat det er oplyst, at udenfor Samsø finder Su-

perficiairforholdet kun Sted med Hensyn til 20 Tønder Hartkorn, der staae tilbage af 1000 under Grevskaftet Trøiborg, og 120 Tønder paa Schackenborg, hvad der dog er en forsvindende Størrelse, navnlig da det er oplyst, at de Bønder paa sidstnævnte Gods, som ikke ere Selveiere, ere bange for denne Lov; thi hvis de skulde svare 4 Tønder Byg af hver Tønde Hartkorn, vilde de komme til at svare det Dobbelte af hvad de nu svare. Jeg kjenner ikke selv dette Forhold, men jeg refererer det, efter hvad en æret Rigsdagsmand (Høgsbro) der fra Egnen har meddeelt derom. Jeg troer derfor, at her er lidet Opfordring til, under denne Sag at tale om at udpine den sidste Skilling af Fæstebønderne. Jeg troer, at hvad jeg tidligere har anført er velbegrundet, nemlig, at naar vi see paa Fruugterne af dette Forhold, saa synes deri at ligge en god Grund til den Mening, at Superficiairbønden er bedre stillet end Fæstebønden i Almindelighed, hvis Efterladte Godseieren kan vise bort og som tomhændede eller dog kun med lidt Løspøse maae drage fra deres Fædrengaard, idet Superficiairbønden kan slutte Contract paa egen Grund, hvorved jeg imidlertid ikke har taget Hensyn til, om den indgaaes i hans egen Gaard, men at han har en saa bestemt Ret at støtte sig til, at Godseieren ligesaa godt trænger til ham, som han til Godseierens Jord, og der er derfor Grund til at foresætte, at Superficiairbønderne ville kunne slutte Contract under anderledes ligelige og betryggende Vilkaar, end der ellers finder Sted under almindelige Fæsteforhold. Det er foresat, at det er Fæstieren, der har bygget Gaarden, og ikke Godseieren; Forholdet er ikke her, som det var paa Ryttergodset, hvor, efter hvad der er omtalt i § 6 af den Forordning af 1682, som jeg tidligere har nævnt, Gaardene bleve skænkede Bønderne; det er muligt, at Forholdet paa Samsø er opstaaet ved, at Gaardene ere afhændede til Bønderne.

Det forekommer mig, at det her omhandlede Forhold ikke giver Anledning til nogen exceptionel Lov, og at det vil være usforsvarligt at give den. Jeg mener, at dette Forhold maae med Hensyn til Tiden og til Løsningsmaaden maae gaae Haand i Haand med det store Fæstespørgsmaal, der, hvad ogsaa den ærede Rigs-